

اطلس صنایع دستی و سنتی استان ایلام

مؤلفان:

دکتر حبیب‌اله محمودیان

مهندس امید محمودیان

۱۴۰۰ خورشیدی

نشر زاکرو

llamzagro@gmail.com

سرشناسه: محمودیان، حبیب‌اله، ۱۳۲۹
عنوان و نام پدیدآور: اطلس صنایع دستی و سنتی استان ایلام؛
مؤلفان: دکتر حبیب‌اله محمودیان / مهندس امید محمودیان؛
مشخصات نشر: ایلام، انتشارات زاگرو، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری: ۲۵۰ ص، مصور(رنگی)،
شابک: ۹۵۰,۰۰۰ ریال؛ ۱-۸-۹۸۰۷۷-۹۸-۶۲۲-۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا
یاد داشت: کتابنامه.
موضوع: صنایع دستی -- ایران -- ایلام
موضوع: Iran -- Ilam Handicraft: --
شناسه افزوده: محمودیان، امید، ۱۳۵۸ -
شناسه افزوده: Mahmoodian, Omid, 1979 -
رده‌بندی کنگره: TT۱۰۸
رده‌بندی دیویی: ۷۴۵/۵۰۹۵۵۴۵۲۲
شماره کتاب‌شناسی ملی: ۸۴۷۷۵۷۳
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

ناشر: زاگرو، ایلام، ۲۴ متری اشرفی اصفهانی، کوچه سوم.
llamzagro@gmail.com
اطلس صنایع دستی و سنتی استان ایلام؛
مؤلفان: دکتر حبیب‌اله محمودیان / مهندس امید محمودیان؛
طرح جلد: معصومه صفایی‌نیا
شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۹	پیش گفتار
۱۳	فصل اول
۱۳	بوم شناسی منطقه
۱۴	موقعیت جغرافیایی منطقه
۲۰	ویژگی های اقتصادی
۲۳	فصل دوم
۲۳	کلیاتی پیرامون صنایع دستی و سنتی
۲۴	تعاریف
۲۶	تعریف هنرهای دستی
۲۹	واحد های صنایع دستی
۳۰	صنایع دستی شهری و روستایی
۳۱	خصوصیات صنایع دستی ایران
۳۲	طبقه بندی تولیدات صنایع دستی
۳۷	فصل سوم
۳۷	تاریخ تحولات صنایع دستی و سنتی در ایران
۳۹	پیشینه ی صنایع دستی در ایران
۴۱	نقش صنایع دستی در توسعه ی گردشگری
۴۱	صنایع دستی و اصالت های فرهنگی
۴۲	ویژگی های صنایع دستی ایران
۴۳	اثرات مثبت هنرهای دستی
۴۵	ابعاد اقتصادی صنایع دستی
۴۷	صنایع دستی و توسعه

۴۷	سنگ و صنایع دستی
۴۹	اشیای فلزی:
۵۱	سفال و سفالگری
۵۲	هنر آجرکاری
۵۳	هنر کاشی کاری
۵۴	گچ و معماری
۵۵	اشیاء و ابزار چوبی
۵۵	هنر آئینه کاری
۵۶	صنعت قالی بافی
۵۶	قالیبافی در ایران
۵۸	ابزارهای مورد نیاز در هو قالی بافی،
۵۹	گیوه بافی
۶۰	بافت سیاه چادر
۶۲	گلیم
۶۲	ساخت زیورآلات
۶۴	اشیای موزه ای
۶۷	فصل چهارم
۶۷	تاریخچه ی صنایع دستی در استان ایلام
۶۸	استان ایلام از منظر تقسیمات کشوری
۶۹	معرفی صنایع دستی استان ایلام
۷۰	رشته های صنایع دستی
۷۳	رنگرزی
۷۵	گلیم نقش برجسته
۷۸	جاجیم بافی:
۷۹	عبابافی

۷۹	موج بافی
۸۱	نمد مالی
۸۳	احرامی بافی
۸۳	چیت (چیت) بافی
۸۴	هگوه یا هگبه
۸۵	خراطی
۸۶	کرتله
۸۸	توق (بافته شده از لیف خرما)
۹۰	سه زله
۹۱	ساخت سازهای سنتی (سه تار)
۹۳	ایلام شهر ملی گلیم نقش برجسته
۹۴	مغرق روی چوب در استان ایلام
۹۵	هنر غزال تراشی با چوب
۹۶	سفالگری
۹۸	صنایع کوچ نشینان
۹۹	صادرات صنایع دستی
۱۰۲	ایلام شهر ملی گلیم نقش برجسته
۱۰۲	صنایع دستی و اشتغال
۱۰۵	فصل پنجم
۱۰۵	صنایع دستی و سنتی شهرستان های استان ایلام
۱۰۶	شهرستان آبدانان
۱۱۲	شهرستان ایلام
۱۲۵	شهرستان ایوان
۱۳۷	شهرستان بدره
۱۵۲	شهرستان چرداول

پیش گفتار

انسان در طول زندگی اجتماعی خود همواره کوشیده است تا محیط پیرامونی خود را بشناسد و این شناسایی با تحرک و جابه‌جایی و بهره‌گیری از مواهب خدادادی همراه بوده است. در اعصار پیش از تاریخ، مردمانی در فلات ایران زندگی می‌کردند که برای نخستین بار در گروه‌های محدود و در یک مکان ساکن شدند و اولین دهکده‌ها را به وجود آوردند. آثار به دست آمده از دوران پارینه‌سنگی، میان‌سنگی و نوسنگی، گواه بر فعالیت انسان در ساخت ابزار و وسایل سنگی است. ابزارهایی چون تیغه‌های دندانه‌دار و به شکل‌های مختلف هندسی در استقرارگاه‌های اولیه به دست آمده است. انسان‌هایی که یاد گرفته بودند تا برای بدست آوردن غذای مطمئن، دانه‌های خوراکی کشت نمایند. بشر در این دوران ناگزیر بود تا فراورده‌های غذایی خود را در جایی ذخیره کند. او ظرف‌هایی را می‌خواست که در برابر گرما و رطوبت هوا مقاومت داشته باشد و غلات، در آن فاسد نشود. از این رو، انسان با الهام از تفکر و اندیشه خود، موفق شد اولین ظروف سفالی را بسازد. بررسی تحولات تاریخی و باستان‌شناسی نشان می‌دهد در دوران مختلف علاوه بر ابزارهای سنگی و ساخته‌های گلی و سفالی از دیگر عناصر موجود در طبیعت بهره‌گیری نموده است. ایجاد مکان‌های استقرار از مصالح بومی و موافق با شرایط جغرافیایی و اقلیمی، تأمین مایحتاج زندگی از محیط طبیعی، تهیه ابزار، وسائل و نیازهای کار و فعالیت از امکانات زیست‌بوم و نیز به کارگیری هنر و تفکر و اندیشه‌ی خود برای تهیه و ساخت امکانات ضروری در فضاهای استقرار متنوع، موجب تحول در صنایع دستی و سنتی شده است. فعالیت‌های کشاورزی و دامداری موجب شده تا نیازهای روزمره‌ی زندگی دامپروری و

کشاورزی در قالب صنایع دستی و سنتی کشاورزان و دامداران تجلی پیدا کند. بنابراین صنایع بومی رونق پیدا کرده و از این لحاظ به خود کفایی نسبی دست پیدا کرده اند. محدوده‌ی جغرافیایی زاگرس نیز گنجینه‌های باارزشی از تاریخ گذشته و جلوه‌های زیبای خلقت دارد که در قالب طبیعت زیبا و دیگر جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی نمود یافته است. این شرایط موجب شده تا ساکنان این منطقه فعالیت‌های روزمره‌ی زندگی خود را بر پایه‌ی بهره‌گیری از مواهب خدادادی موجود در طبیعت شکل دهند.

در این مجموعه تلاش شده است که ضمن بررسی مقدماتی مطالعات محیطی و جغرافیایی منطقه، ویژگی‌های جغرافیای تاریخی، موقعیت صنایع دستی و سنتی استان را مورد بررسی و مطالعه قرار دهد. استان ایلام در بخش غربی زاگرس واقع شده است. بنابراین صنایع دستی و سنتی ساکنان این منطقه از منظر شرایط زندگی ایلی و عشایری تحت شرایط اقلیمی و بافت زندگی اجتماعی زاگرس‌نشینان دارای مشترکاتی بوده و تعاملات روزمره‌ی زندگی آنان به هم گره خورده است. از این رو، در زمینه‌ی تنوع فراورده‌های صنایع دستی و سنتی به دلیل موقعیت جغرافیایی و اقلیمی، مشترکات فرهنگی و ... همخوانی وجود دارد. بررسی‌های تاریخی نشان می‌دهد ارتباطات بین اقوام، طوایف و ایلات ساکن در این منطقه موجب تبادل تجربیات در این بخش از نیازمندی‌های زندگی و پیشرفت تولیدات صنایع دستی و سنتی شده است.

بنابراین، اطلس صنایع دستی و سنتی استان ایلام می‌تواند این خلأ را تا حدودی مرتفع ساخته و به عنوان شناسنامه‌ی بخشی از تاریخ تحولات صنایع بومی و سنتی این منطقه که قلمداد گردد که ریشه در تاریخ زندگی مردمان ساکن در این محدوده جغرافیایی دارد. هرچند بسیاری از توانمندی‌ها در این عرصه به دلیل محدودیت‌های زمانی و ... در قالب این نوشتار ذکر نشده؛ ولی امید است این اقدام مدخلی برای انجام تحقیقات گسترده‌ی پژوهشگران جوان در این عرصه باشد.